

Paróczai Csaba

A hely szelleme

Van egy régi, vissza-visszatérő kép. Tulajdonképpen több is van, de most legyen ez az egy. Aztán majd meglátjuk.

Tehát az a régi kép. Ősidőkből, aranykor-párából egy velem jött, hosszú pillanat. Gyermekek vagyok, kicsi, derekak és térdek ismerője s most délután van, az évszak majdnem mindegy, csak tél nem lehet, mert zöld minden és a főszereplő egy disznó. Egy anyakoca, bár ez csak most, utólag pontosul.

A disznó turkál vidáman, mondanám legel (tudhat?), ropogtat ez azt, ami sikerül. Gyerekek vannak körülötte, olyan velemformák, némelyikük kezében leveles ág. (Talán május.) Időnként rásóznak a hátára, már csak úgy kedvtelésből, durva szavakkal nógatják - nekik ezt is szabad -, s erre a valószínűtlenül nagy állat viszonylag fűgén üget vagy tíz métert. Aztán, mintha mi sem történt volna újra megáll, még az is lehet, hogy visszanéz. A gyerekek utána, azután minden megy úgy, mint eddig.

Kicsit beljebb, az úton nagykalapos, talán bajuszos férfi szürke lovon. Hé barátom, itt van Zapata! A lovon nincs nyereg, s a férfin ezúttal nincs ott a keresztbe vetett lőszeres heveder. De azért így is meggyőző.

Nyugat felől, háta mögött lenyugvó Nap, előtte nagyra nőtt, soha el nem érhető árnyék.

Én anyám kezét fogom, jövünk haza, talán két perc és otthon vagyunk. Mindennek talán huszonöt-huszonhét éve.

Talán meg sem kell már neveznem az utcát, mely lassan egyharmad évszázada életem kerete. Benne toronyház és ott is a legfelső emelet. A távlat adott. Kinézve s a vakolat alá rejtve beton, jó, tartós anyag. Minden közel, minden megkomponált, mint egymást néző hajdani iskoláim.

Sokáig nem szerettem őket, pontosabban nem így merült fel. Vagy fel sem merült, adottság volt, mint minden, és nem kellett belegondolni. Természetesnek vettük hisz megmagyarázták, hogy a belvárosi iskolában a napközi végeztével a kapuban kórusban hangzott fel a *Jó szerencsét!* Egy-két évente látogatás a Bányamúzeumban („Közép-Európa egyetlen földalatti bányamúzeuma - jól figyeljetelek, gyerekek”), ahol ijesztő műbányászok, karbidlámpa, és persze vak bányaló. Az igazgatósági épület előtt elárvult bányász elszántan vágja csákányát - mibe is? A példa mindenesetre magával ragad.

Itt vetődik fel a kérdés, hogy hogyan viszonyuljon az ember a helyhez, mely szülőföld? Mit követel vagy csak vár a hely? Vár-e egyáltalán? Tőlem, a bennszülöttől és az idevonzottaktól. És ez, a mostani változat? Lám-lám a kétségek.

A bennszülöttségnek megvan mindig a maga irracionalitása. A napról napra ugyanaz a kép, ugyanazok az emberek kölcsönözte állandóság-tudat. Az entitás, melyet, ha elfogadok *így*, ha tagadok *úgy* erősítek. A mihez képest. Az otthon.

És itt kerül bajba a gondolkodó. Valami tudatos viszonyulás kellene, a nagy vállalás, hogy igen, lépünk túl az adottságokon, ne legyen elég a tehetlenségi erő akarjuk látni a dolgot, őt magát, *úgyis*, mint gépen fölbe.

Viszonyuljunk hát ehhez az ipszilon alakú völgyhöz, mely térképen inkább százlábú, belülről vasbeton-ritmus, zakatolás. A szocialista városépítés büszkesége. Nagyipari központ, megyeszékhely a modernizáció jegyében. Akarás és megmutatás, a május elsejei felvonulások moráját fényes szelek lobogtatták. De, ha eddig nem, utólag se legyünk igazságtalanok. Végtére is mi élünk itt. Azé a város, aki benne él, aki elfogadja. Tehát mi. Estéknként dobozházaink négyszögeiből egymásnak villognak dobozfényeink. Lencsi-lány lencsi-babát ringat. Diszletnek körös-körül sötétzöld hegyek, romló várromok - a nagy kirándulás. Minden megvan.

Volt úgy, hogy nem fogadom el. Nekem van más is - Alföld-romantika, pástortűz, messze ég. Nagy folyó, évszázadok visszafelé, tudom-kinek-a-fia-vagy. Mit jöttök nekem ezzel a pár évtizeddel, szmoggal meg lármával. Vagy ott van a nagyvilág (enyém az is) és minden, valódi városok, nagyok, mind ismerem. Ha végigjárom őket természetesen teszem. Ott is otthon - ha úgy

veszem, éppoly egyedül. De az mégis más, hát el innen, mielőtt ez itt magyar ugar.

Azután persze mégsem. A könnyűséghez való megmagyarázhatatlan, leküzdhetetlen vonzódás. Nem mondani ellen, megszokni, csápokat nyújtani, gyökereket engedni. Egyre több ismerős arca rádöbbenni, visszaköszönni. Szükségből, tehetlenségből kovácsolt ideológia: itt kell megpróbálni, sőt, nemcsak megpróbálni, de meg is csinálni. Legyen hát ez az otthon, itt lássatok engem, a jó polgárt: oldalamon feleség, előttünk két gyerek, akik már szintén itt s majd innen.

Ezt várja, várna talán a hely, a mindenkori? Vagy csak tőlem várja, valami más által érthetetlen, csak általam dekódolható üzenet száll rám irányítva, nekem címezve? Talán csak én akarom hinni, hogy jön, szól, mutatóujj emelkedik, s azután rám mutat, mint az első világháborús plakáton György király: *A hazádnak szüksége van rád!* Valakire mindig szükség van. Valakinek maradnia kell.

Lehet ezzel élni és lehet visszaélni, feledni víznek árját, de ha mégis így lenne, azt hiszem tévedne, aki megtenné vagy épp teszi. Még akkor is, ha ez anyagilag vagy félreértelmezett műszóval egzisztenciálisan kifizetődő, amúgy meg általában fel sem tűnik ma már. A hosszú évek és a kitartó munka találkozása a Kelet-Európa nevű boncasztalon. Nem, az egzisztencia az valami más.

Talán az, amikor az ember jár az egykor olyannyira kedvelt városi pihenőparkban vasárnap délelőtt, a nagy kirándulások, szalonnasütések színhelyén, orrában a parázsra csöppent zsír keserédes illata, fülében az ide-szűrődő zaj a stadion felől. Akkor őzek, medvék, mókusok, madarak, hajóhintanyikordulás. A most idetévedőt málló játékk-

maradékok, szétvert pavilonok, szemét és letarolt erdő fogadja. Valahol közöttük csöndben haldoklik a hely szelleme.

Tudom, tudom: rendezetlenek a tulajdonviszonyok, leépülés van meg munkanélküliség, szociális és vele szép lassan lelki hanyatlás. Vajon melyik a tyúk és melyik a tojás?

Persze mindenre van magyarázat, és én el is fogadnám jól vagyok tanítva. És elfogadnám a mindenkori magyarázókat is, mert aki magyarázza, az tudja, s jót akar. Értünk teszi, csakis. Most is. Értem. Értem.

A kora nyári délután álmosan nyújtózna végig a városon. A napfény körbeszaladja az utcát, felizzik a házak ablakain. Fényvisszhang. Nagyjából oldódik az egésznapos görcs, már csak néhány óra, azután telihold és tücsök, éjszaka is nyitvatartható erkélyajtó. Szinte hallani, hogyan fújja ki magából a ház a poros meleget. De most még az enyhülés néhány órája előtt. Most még hazafelé. Hosszú perc az utcasarkon, azután átérünk. Lehajolok, nem hallom jól mit mond a gyerek. Persze, itt már elengedhetem a kezét. Vidáman jön mellettem, betűzi a rendszámokat. Mindjárt otthon vagyunk.

Kovács Bodor Sándor: SCI-FI